Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö

Valtiovarainvaliokunta

Asia: VNS 2/2024 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025–2028

Teema: Valtionhallinnon toimintamenosäästöt ja tuottavuusohjelmat, ml. henkilöstövaikutukset kehyskaudella

Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry (myöh. JUKO) kiittää mahdollisuudesta lausua julkisen talouden suunnitelmaan (JTS) vuosille 2025–2028. JUKOn lausunto keskittyy pyydetysti valtionhallinnon säästöihin ja niiden henkilöstövaikutuksiin. JUKO kuitenkin huomauttaa, että myös hyvinvointialueille ja kuntiin kohdennettavat säästöt ovat erittäin hankalat toteuttaa ilman näkyviä seurauksia.

JUKO lausuu JTS:stä pyydetyn teeman mukaisesti seuraavaa:

JUKOn näkemyksen mukaan valtionhallinnon tuottavuus- ja säästöohjelmaa ei voi toimeenpanna liian nopealla aikataululla ilman, että valtion toimintojen ylläpitäminen vaarantuu. Liian nopeasti toimeenpantavat massiiviset leikkaukset vaarantaisivat valtion palvelutason ja pahimmillaan oikeusvaltion periaatteiden toteutumisen.

Pääministeri Petteri Orpon hallitus on suunnitellut valtionhallintoon säästöjä, joiden kokonaismäärä vuonna 2027 olisi 390 miljoonaa euroa. Säästöistä n. 290 miljoonaa euroa on tarkoitus tulla voimaan jo vuonna 2025. Tämä on JUKOn käsityksen mukaan mahdotonta toteuttaa suorana leikkauksena kestävästi, sillä tehtävien ja velvoitteiden vähentäminen valmisteluineen ja vaikutusarvioineen ottaa niin paljon aikaa, ettei ainakaan henkilöstömenoja ole mahdollista vähentää säästöjä vastaavasti. Säästöjen henkilöstövaikutukset sellaisenaan olisivat arvioiden mukaan lähes 10 %, kun huomioidaan hallituksen määrittelevät suojatut ammatit.

Tuottavuusohjelman toimeenpano ei saa vaarantaa virkamiesten ja valtion muiden työntekijöiden mahdollisuutta huolehtia heille annetuista tehtävistä. Tuottavuusohjelman toimeenpanossa onkin huomioitava ajanjakso, jolloin säästöjä laitetaan toimeen ja toisaalta huolellisen valmistelun vaatima aika. Tehtävien ja velvoitteiden karsiminen, jolle on asetettu Julkisen talouden suunnitelmassa merkittävät odotukset, on toimeenpantava selkeässä poliittisessa ohjauksessa, mutta niin, että virastojen henkilöstö pääsee aidosti osallistumaan velvoitteiden karsimisen arviointityöhön.

Hallitus on päättänyt kehysriihen yhteydessä laaditun pöytäkirjamerkinnän mukaan suojata ammateista tuomarit, syyttäjät, ammattisotilaat, rajavartijat ja vanginvartijat. JUKO pitää hyvänä, että hallitus on tunnistanut turvallisuuteen ja oikeusvaltion ytimeen kuuluvat keskeiset ammatit. JUKO huomauttaa kuitenkin siitä, että myös näiden ammattilaisten hallinnonaloille on kohdennettu säästöjä. Jos koko oikeudenhoidon tai turvallisuuden ketjua ei resursoida tarpeeksi, ei tiettyjen nimikkeiden suojaaminen ole hyödyllistä. Esimerkiksi tuomarien määrä ei riitä, jos käräjäsihteereitä ei ole tarpeeksi. Myös turvallisuusalalla toimii muitakin keskeisiä ammatteja, kuin nimetyt. Vanginvartijoiden määrä ei esimerkiksi auta yhteiskuntaa, jos vangeilla ei ole myös tiloja, kuntoutusta ja koulutusta.

JUKO
Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö

JUKO pitää tärkeänä, että keskeiset turvallisuuteen ja oikeusvaltioperiaatteen ylläpitämiseen ja vahvistamiseen liittyvät tehtävät eivät vähenny. Samaan aikaan JUKO pitää huolestuttavana suunnittelemattomuutta, joka suojattujen ammattien ympärillä vallitsee. Virastoilla tulisi olla selkeä käsitys siitä, miten tuottavuutta voidaan lisätä suojattujen ammattien osalta tai niihin kiinteästi liittyvissä tehtävissä. Suojattujen ammattinimikkeiden lisäksi valtiolla työskentelee keskeisissä julkisen hallinnon ja vallan tehtävissä virkamiehiä ja työntekijöitä. JUKO haluaa huomauttaa, ettei valtiolla tehdä sellaisia tehtäviä, joiden poistaminen ei näkyisi missään. Siksi on tärkeää, että tehtävien ja velvoitteiden karsiminen on hallittu ja laajan keskustelun kautta käytävä prosessi. Eduskunnan tulee tietää, mitä säästöjen toimeenpano merkitsee lyhyellä ja pitkällä aikavälillä.

Ilman tehtävien ja velvoitteiden vähentämistä henkilöstön vähentäminen on puolestaan toimi, joka johtaa haasteisiin virastojen sisällä. Onkin tärkeää, että siirtomäärärahat ovat kaikilla hallinnonaloilla täysimääräisenä käytössä ja niillä lievennetään iskua, joka nopeista ja euromäärältään merkittävistä säästöistä osuisi kaikkiin virastoihin jollain tavalla. Lisäksi tulee huolehtia siitä, että hallinnonalat tekevät tuottavuusohjelmaan liittyvät kohdennukset, eikä niitä ohjata ulkoa.

JUKOn näkemyksen mukaan virastojen siirtomäärärahojen turvin on mahdollista järjestää toimintaa aidosti tuottavuutta kasvattamalla. Pelkkä henkilöstömäärän vähentäminen ei johda tuottavuuden kasvuun, vaan se johtaa satunnaiseen tehtävien ja velvoitteiden karsimiseen tai tason heikentymiseen.

Lopuksi JUKO huomauttaa, että valtion virastoja koskee laki yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa (1233/2013). Yhteistoiminnan lailla säädettynä tarkoituksena on edistää ”viraston ja sen henkilöstön vuorovaikutuksellista yhteistoimintaa, joka perustuu henkilöstölle oikea-aikaisesti annettuihin riittäviin tietoihin viraston toiminnasta ja sitä koskevista suunnitelmista. Tavoitteena on yhteisymmärryksessä kehittää viraston toimintaa ja henkilöstön mahdollisuuksia vaikuttaa virastossa tehtäviin päätöksiin, jotka koskevat työtä, työoloja ja henkilöstön asemaa virastossa ja samalla edistää työelämän laatua sekä valtionhallinnon toiminnan tuloksellisuutta ja taloudellisuutta.” Virastoilla tulee olla tosiasiallinen mahdollisuus huolehtia yhteistoiminalain mukaisista velvoitteista. Päätöksiä säästöjen kohdentamisesta ei esimerkiksi voi tehdä ennen, kuin ne on asianmukaisesti henkilöstön kanssa käsitelty. JUKO esittää, että tuottavuusohjelma toteutetaan aidosti ilman ennakkoon asetettuja kohdennuksia, kuten henkilöstömäärän vähentämisen tavoitetta.

Helsingissä 27.5.2024

JUKO ry:n puolesta

Minna Salminen
neuvottelupäällikkö

lisätiedot: minna.salminen@juko.fi, p. 050 445 5350